

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Людський розвиток

(назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії**

зі спеціальності

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою управління персоналом та економіки праці, протокол ....№....
від..... (до 25.04.2016)

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Метою проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Людський розвиток» виступає засвоєння теоретичних засад людського розвитку, набуття навичок з визначення рівня людського капіталу країни в цілому та окремими субіндексами з урахуванням впливу ряду чинників.

У ході практичних занять здобувач набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з вирішення прикладних задач професійної діяльності.

Відповідно до програми навчальної дисципліни «Людський розвиток» на практичні заняття відводиться 20 год. навчального часу.

При підготовці до конкретного практичного заняття в межах виконання відповідного завдання (табл. 2.1) здобувачі формують для теми: 1 – есе; 2, 10 – доповідь; 3–9 – звіт з результатами розрахунків, що відповідає зазначеним викладачем вимогам, та захищають його під час аудиторного заняття перед викладачем і аудиторією одногрупників.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для практичних занять, які передбачені навчальним планом і програмою навчальної дисципліни для засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Перелік тем та завдань для практичних занять

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
Змістовий модуль I. Вимірювання рівня людського розвитку						
1.	Тема 1. «Людський розвиток» як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень	Визначати особливості людського розвитку певної території	1. Практичне завдання на визначення переваг та недоліків в етапах економічного розвитку країни. 2. Есе та тему «Що я, як Прем'єр-міністр України, можу зробити для підвищення рівня людського розвитку». 3. Ділова гра «Процес людського розвитку»	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [7, 9, 11]
2.	Тема 2. Сталий людський розвиток	Визначати взаємозалежність між окремими чинниками людського розвитку	Семінарське заняття на тему: «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [9, 11]
3.	Тема 3. Теорія людського капіталу –	Визначати ефективність інвестицій у	Виконання аналітично-розрахункових завдань на визначення	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова:

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
	економічна основа концепції людського розвитку	людський капітал. Здійснювати вибір оптимального варіанту інвестування в людський капітал	ефективності інвестицій в людський капітал			[3, 5, 9, 12]
4.	Тема 4. Індекс людського розвитку	Здійснювати розрахунок інтегрального показника людського розвитку різних країн	Вирішення аналітичних задач на визначення індексу людського розвитку та його складових	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [7, 9, 11]
5.	Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України	Здійснювати розрахунок інтегрального показника та складових індексу людського розвитку регіонів України	Вирішення аналітичних завдань на виявлення рівня людського розвитку регіонів України та його складових	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [7–10, 11]
Разом за змістовим модулем I				10		
Змістовий модуль II. Складові людського розвитку						
6.	Тема 6. Здоров'я і тривалість життя в контексті ЛР	Здійснювати розрахунок показників, що характеризують здоров'я населення та тривалість життя за наявними методиками, а також визначити основні тенденції щодо отриманих даних	1. Ділова гра «Чиста вода». 2. Виконання аналітично-розрахункових завдань	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [5, 7, 10, 11]
7.	Тема 7. Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку	Здійснювати розрахунок індексу освіти населення певної країни	1. Вирішення аналітично-розрахункового завдання «Визначення періоду окупності підготовки фахівця». 2. Вирішення аналітично-розрахункового «Рівень освіти в регіонах України»	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [3, 5, 7, 11, 12]
8.	Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський	Проводити розрахунок показників, що характеризують ринок праці країни,	Виконання аналітично-розрахункових завдань на виявлення рівня зайнятості та	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [7–11]

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
	розвиток	й формулювати висновки щодо отриманих даних. Проводити розрахунок показників, що характеризують зайнятість населення	безробіття населення			
9.	Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток	Здійснювати розрахунок індексу ВНД на душу населення певної країни. Проводити розрахунок індексу злиденності населення (ІНН-1 та ІНН-2)	Виконання аналітично-розрахункових завдань «Рівень добробуту в регіонах України»	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [10, 11]
10.	Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку	Використовувати методiku ПРООН для розрахунку індексу розвитку з урахуванням гендерного фактору. Використовувати методiku ПРООН для розрахунку індексу розширення можливостей жінок	Семінарське заняття на тему «Гендерні стереотипи, що розповсюджені в Україні»	2	-	Основна: [1, 2]. Додаткова: [4, 6, 10]
Разом за змістовим модулем II				10		
Разом за навчальною дисципліною				20		

*ПЗ – програмне забезпечення

3. ТИПОВИЙ ПРИКЛАД ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 4

Завдання: вирішити аналітичні задачі на визначення індексу людського розвитку та його складових.

Мета заняття: опанувати навички розрахунку індексу людського розвитку за його складовими, та формулювання висновків щодо їх рівня.

Основні теоретичні відомості: методика розрахунку індексу людського розвитку та його складових, запропонована фахівцями ПРООН.

Хід роботи.

1. Ознайомлення зі змістом вихідних даних аналітичних задач.
2. Використання формул, поданих в методичних рекомендаціях, щодо розрахунку відповідних індексів.

3. Розрахунок індексу людського розвитку та його складових.
4. Виявлення рівня розрахованих індексів, порівняння їх з наявною шкалою, обґрунтування висновків.
5. Підбиття висновків проведення заняття.

Очікуваний результат виконання завдання: оволодіння навичками розрахунку індексу людського розвитку за його складовими, та формулювання висновків щодо їх рівня.

1. Розрахуйте індекс людського розвитку для країни, користуючись даними табл. 1. Відповідь обґрунтуйте.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку

Показник	Значення
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	69,8
Очікувана тривалість навчання населення, яке ще отримує освіту	17
Середня кількість років, витрачених на навчання населенням у віці від 15 років та старше	10
ВНД на душу населення, \$	897

2. Виходячи з наведених в табл. 2 даних розрахуйте ІЛР трьох країн та порівняйте отримані значення за рівнем доходу, освіти, тривалості життя.

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунку ІЛР населення трьох країн

Показник	Країна 1	Країна 2	Країна 3
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	68,8	67,4	69,1
Очікувана тривалість навчання населення, яке ще отримує освіту	14,8	15,3	14,3
Середня тривалість навчання	11,3	10,4	11,7
ВНД на душу населення, \$	6428	10451	14461

Методичні рекомендації

Формула для розрахунку індексу людського розвитку:

$$ІЛР = \sqrt[3]{I_1 \times I_2 \times I_3} \quad (1)$$

де I_1 – очікувана тривалість життя;

I_2 – досягнутий рівень освіти;

I_3 – рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності ПКС у доларах США.

Індекс очікуваної тривалості життя I_1 розраховується як:

$$I_1 = \frac{TЖ-20}{83-20}, \quad (2)$$

де ТЖ – фактична очікувана тривалість життя при народженні в досліджуваній країні.

Індекс досягнутого рівня освіти I_2 розраховується за формулою:

$$I_2 = \frac{\sqrt{I_{стн} \times I_{отн}}}{0,951}, \quad (3)$$

де $I_{стн}$ – індекс середньої тривалості навчання;

$I_{отн}$ – індекс очікуваної тривалості навчання;

0,951– комбінований індекс освіти.

Індекс середньої тривалості навчання:

$$I_{стн} = \frac{СТН-0}{13,2-0}, \quad (4)$$

де СТН – середня тривалість навчання населення в роках.

Індекс очікуваної тривалості навчання:

$$I_{отн} = \frac{ОТН-0}{20,6-0}, \quad (5)$$

де ОТН – очікувана тривалість навчання населення, ще одержуючого освіти, в роках.

Рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності ПКС у доларах США:

$$I_3 = \frac{\ln x \text{ fact} - \ln 163}{\ln 108211 - \ln 163}, \quad (6)$$

де fact - фактичне значення показника.

4. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Виконання кожного завдання для практичних занять оцінюється відповідно до Тимчасового положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою» ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 4.1).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань до практичних занять у межах тем змістових модулів наведено в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Розподіл балів за завданнями та змістовними модулями

Завдання для практичних занять	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Сума балів
	ЗПЗ1	ЗПЗ2	ЗПЗ3	ЗПЗ4	ЗПЗ5	ЗПЗ6	ЗПЗ7	ЗПЗ8	ЗПЗ9	ЗПЗ10	
Максимальна кількість балів	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50

ЗПЗ – завдання для практичних занять.

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності здобувача та іншої академічної документації.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**5.1. Основна**

1. Грішнова О. А. Людський розвиток: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.
2. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Учебное пособие под ред. В. П. Колесова и Т. Маккинли. – М. : Права человека, 2000. – 464 с.

5.2. Додаткова

3. Людський розвиток в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики: (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2014. – 380 с.
4. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2003. – 129 с.

5. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.

6. Мельник Т. Гендерна експертиза українського законодавства. Сутність, необхідність та методологічні основи. – К. : Логос, 2001. – 46 с.

7. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.

8. Методика вимірювання регіонального людського розвитку / За ред. Лібанової Е. М. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи, 2012. – 50 с.

9. Національна доповідь: Цілі розвитку тисячоліття. Україна-2014. – К. : / Міністерство економіки України, 2014.

10. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. – К. : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с.

11. Стрижак О. О. Людський розвиток : конспект лекцій / О. О. Стрижак; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 123 с.

12. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К. : Вид-во «Логос», 2003. – 632 с.

5.3. Ресурси Інтернет

13. Доповіді про людський розвиток : сайт Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org>.

14. Документи і матеріали Міжнародної організації праці (МОП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ilo.org.

15. Основы изучения человеческого развития: Учебн. / под ред. Баркалова Н. Б. и Иванова С. Ф. – М. : «Права человека», 1998. – 168 с.

16. Статистична база для дослідження процесів людського розвитку в світі і в Україні. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.